

Med väldiga vita mustascher och huvudet högre än de flesta är Abo akademis grand old man Otto Andersson en välkänd gestalt i sin hemstad. Han har alltid varit trogen den vision han fick i sin ungdom: håll fast vid den lantliga livsglädjen, som tar sig uttryck i sång, spel och dans.

Han har bevarat Åbolands visskatt

Från Dagens Nyheters utsände medarbetare

ABO i december

— Han skulle utan vidare kunna fortsätta att skriva i hundra år till. Så lyder ett omdöme om Åboprofessorn Otto Andersson, som fyller 90 år i vår, men trots sin ålder utvecklar en sprudlande produktivitet inom sin vetenskap: folkmusikforskning.

Hans arbete är hans liv. Åbo akademis rektor, professorn i engelska Nils Erik Enkvist, som bor i våningen under Otto Anderssons hem vid Kaskigatan, väcktes en natt av en telefonsignal från grannen ovanför. Otto Andersson hade råkat göra en viktig vetenskaplig upptäckt och brann av iver att få meddela sig med någon; rektorn fick traska upp i pyjamas och ta del av upptäckten.

— Men på senaste tid har jag börjat sova om nätterna, erkänner professorn. Det går inte riktigt bra att arbeta om dagarna annars.

Välkommen till Åbo, är det första han säger när han tar emot i sitt arbetsrum, som är till trängsel fyllt av böcker, tidskrifter, manuskript, musikinstrument och konst. Man förstår knappast hur han kan röra sig där inne utan att stöta omkull de sviktande staplarna, ty han är en jätte till figuren. Under sina promenader utomhus utgör han en välkänd gestalt, huvudet högre än de flesta, med väldiga vita mustascher och bredbrättad slokhatt. Åbo akademis grand old man.

Det märkliga med denne man är att han, såvitt man kan förstå, är lycklig. Genom alla år har han varit trogen den vision han fick i sin ungdom. Visionen gick ut på att bevara, hålla fast den lantliga livsglädjen som tog sig uttryck i sång, spel och dans. Med tillgripande av bildspråk skulle det kanske kunna sägas så här: han ville rida åt eftervärlden minnet av den tunna skära som visans lövsåg muntert skar genom tunga arbetsdagar.

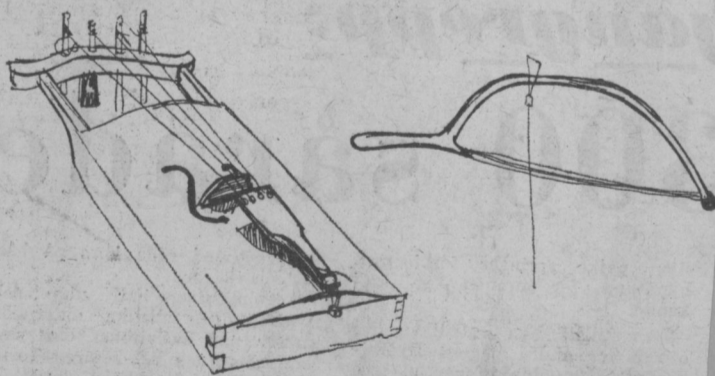
Åldriga seder kvar

Området för Otto Anderssons forskningar har varit och är än

gamla. Särskilt i det isolerade Österbotten har åldriga seder och bruk hållit sig kvar. Men också i Ålands och Åbolands skärgårdar lever ännu en stor skatt av visor och musik. Det främsta exemplet från senare tid är "Nötötraditionen", upptäckt av Otto Anderssons medhjälpare Greta Dahlström och välkänd även för rikssvensk allmänhet genom de inspelningar Sveriges Radio gjort med Nötöbon Svea Jansson, en sångerska utrustad med ett fenomenalt minne.

För hela 66 år sedan satte Otto Andersson i gång med att teckna upp folkmusiken i dessa bygder. Det var 1902 i samband med att han fått ett stipendium av Svenska litteratursällskapet i Finland. Med detta på fickan kunde han besöka alla de svenska socknarna i Österbotten utom två. Året därpå besökte han Gärna i Baltikum. På expeditionerna medförde han en fotografiapparat, med påföljd att alla gamla spelmän finns bevarade i bild — högtidligt upklädda inför fotograferingen och uppspelingen.

Den äldste av de spelmän Otto Andersson kom i kontakt med var Gustaf Öhman i Saltvik på Åland. Denne dog 1906 och var född 1815, alltså mitt under Napoleonkrigen. Ändå kände sig upptecknaren vara ute i sista stund. Typiskt var ett

Stråkharpa med stråke. Ur Sibeliusmuseets samlingar i Åbo.

i dag Finlands svensktalande bygger. Tack vare att det svenska Finland är en utkant av det svenska språkområdet har äldre traditioner kunnat bevaras längre än i Sverige. De nya formerna hela tiden kom att täcka över de

yttrande av en intervjuad 70-åring på Eckerö 1905:

Sibelius kamrat

— Varför kom du inte när pappa levde? Jag kan bara tre polskor. Han kunde hundra.

Otto Andersson är själv bondpojke från Åland. Han växte upp på Vårdö, där han vid behov också fungerade som spelman. Den musikaliska begåvningen förde honom via akademiskolan i Åbo till Helsingfors musikinstitut, där han fick Martin Wegelius som lärare och Jean Sibelius till kamrat. Wegelius var en utmärkt pedagog och musiker; mot sina elever var han som en far, och när han gick bort 1906 hade han uppfostrat hela den nya musikgenerationen i Finland.

Men det blev som upptecknare och forskare Otto Andersson gick vidare, även om han också blev kompositör och körledare. I avsaknad av studentexamen tog han så småningom en fil kand på dispens och disputerade 1923 på en musikhistorisk avhandling om stråkarpan. 1926 utnämndes den forne spelmannen, som enligt sin egen åsikt kommit in i det akademiska livet "från sidan", till professor i musikvetenskap och folkdiktning vid Åbo akademi, vars rektor magnificus han var 1929—1938.

Rädda visornas doft

En av dem som vid sekelskiftet ivrade för att man skulle ta till vara finlandsvenska spelmanslåtar i förening med folkdansen var folkskolläraren Nils Oskar Jansson, som verkade i Kimito, en åboländsk skärgårdsocken. Han hade blivit starkt inspirerad av Skansens grundare Hazelius och anlade själv ett friluftsmuseum, ägnat den gamla allmogekulturen. Strövan underblåstes av ett nationellt patos. De fick ett karaktäristiskt uttryck i den sammanslutning som med Otto Andersson som drivande kraft bildades 1906: föreningen Brage. Programmet gick inte bara ut på att genom uppteckning rädda folkvisorna och melodierna åt eftervärlden, utan man ville också låta det dugligaste och värdefullaste i den döende allmogekulturen leva upp på nytt. Man skulle själv dansa och sjunga efter de gamla melodierna.

Precis som Anton Ritter von Spahn på 1840-talet yttrade om den österrikiska folkvisan: "Vi känner oss icke till freds med att ha samlat och för eftervärlden bevarat de levnadsfriska folkvisorna, fäst dem på papperet, förörkade likt alplantor i ett herbarium, utan vi måste fortplanta dem med den glödande färg, med den utsökta doft som de äga, även i andra kretsar och levnadsförhållanden."

Lite blåögt kanske kommenterar Otto Andersson sextio år senare. Men en pånyttfödelse för folkmusiken blev det i alla fall. Spelmanslåtarna genljöd på båda sidorna av havet. I Sverige var särskilt Anders Zorn en stor uppmuntrare av spelmansmusiken.

Kamera och fonograf

Det är ett enormt material som professor Andersson har samlat ihop, bearbetat och låtit publicera. Publikeringen har skett i Svenska litteratursällskapets successivt utkommande samlingar rörande folkmusik och folkdiktning, och i denna stund är han fullt sysselsatt med att ge ut ännu en volym.

Han skulle, som sagt, mycket väl kunna skriva i hundra år till.

För detta omdöme svarar fil mag Anders Nygård, som vid Åbo akademis språklaboratorium arbetar med att överföra föreningen Brages gamla fonografroller till magnetofonband. Otto Andersson var nämligen modern nog att vid insamlingsarbetet inte bara använda kamera utan också fonograf; seden han studerat tekniken vid Berlinuniversitetet anskaffade Brage år 1908, med hjälp av bidrag från Litteratursällskapet, två Edisonfonografer och 200 rullar.

Liv och fest

Olyckligtvis har tiden farit hårt fram med dessa rullar, och det är i sista stund magister Nygård räddar deras vittnesbörd över till ett säkrare material. Ändå är det en stor upplevelse att lyssna på dem, trots alla skrapande, knastrande och raspande ljud. Ty här är det fråga om liv och fest. Man hör Otto Andersson för fullt hals sjunga ett slåtstruket a inför varje uppspelning och man hör muntra röster som i verkligheten för länge sedan har tystnat. Man hör en kvinna som innan hon börjar sjunga varnar Otto Andersson med orden "Skratta inte!" men ändå själv börjar skratta så oregelbundet att hon inte kan fullfölja sin visa. Den handlar om "bondans fru", som hade en främling sovande på sin arm.

Den koncentrerade speglädje som strömmar fram ur detta kaotiska brus tycks ge hela förklaringen till Otto Anderssons livslånga forskarlidelse. Man förstår att musikforskning inte är en papperetsvetenskap. En försvunnen värld står upp på nytt, med väskvalp och solglitter, räfsors rasslande, svängande kjolar och uppslupna gubbar som slår takten. Bakom nottecknen hör man pulssarna bulta, och speglädjen är så djup att man också märker den när den avspeglar känslor som sorg, saknad och längtan.

GRAND